

Lárus Jóhannesson: Eftirrit af bréfi til Ólafs Thors

Bjarni Benediktsson – Stjórnmal – Dómsmálaráðherra – Menntamálaráðherra – Bréf – Lárus
Jóhannesson – Ólafur Thors – Seyðisfjörður

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-17, Örk 6

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

LÁRUS JÓHANNESSON

HÆSTARÉTTARLÖGMADUR

Símar: 4314 - 3294. Símnafni: Lárus

REYKJAVÍK, 26. ágúst 1954
(Suðurgötu 4)

LJ/GJ

Hr. dómismálaráðherra

Bjarni Benediktsson

Reykjavík.

Kæri Bjarni minn!

Ég sendi þér hér með eftirrit af langloku, sem ég skrifaði Ólafi Thors viðvíkjandi málefnum Seyðisfjarðar og treysti þér til þess að standa með mér eins og jafnan fyrr.

Með kærri kveðju.

Þína einlægur
Lárus Jóhannesson

24. ágúst 1954

LJ/GJ

Hr. forsætisráðherra

Ólafur Thors

Reykjavík.

Kæri Ólafur minn!

Alltaf þegar í nauðir rekur viðvíkjandi erindsrekstri fyrir Seyðfirðinga, verður það auðvitað fyrst fyrir mér að flýja til þín, og get ég ekki annað sagt en þú hefir reynzt mér sem sá góði drengur og áhrifaríki maður, sem þú ert, sérstaklega mátti hjálp þín sér mikils í fyrra og fæ ég það aldrei fullpakkað.

Ég verð nú, vegna þess að ég er í þeirri aðstöðu að vera þingmaður Seyðfirðinga, að kvabba meira en lítið á þér og það því frekar, sem ég lét þess getið á framboðsfundinum við síðustu kosningar, að auðvitað máttu Seyðfirðingar sín lítil vegna mannfæðar og innbyrðis sundurlyndis, en ef þeir sýndu það í verkinu, að þeir gáfu mér hreinan meirihluta, þá yrðu áhrif mín allt önnur til þess að beita mér fyrir málefnum þeirra. Eins og þú veizt tóku þeir mig á orðinu og er mér því ennþá vandara um heldur en hefðu þessi orð aldrei verið töluð, því sannast að segja, datt mér það ekki í hug, þegar ég sagði þau, að þetta væri hægt enda verður ekki annað sagt, en að Seyðfirðingar hafi staðið sig þrýðilega í pólitíkinni og fylgi Sjálfsteðisflokksins líklega hvergi aukizt meira en þar. Þegar ég bauð mig síðast fram á móti Haraldí, hafði hann 63 atkvæði yfir mig og auk þess komu um 70 atk. kommúnista en nú erum við búnir að vinna hreinan meirihluta yfir öllum hinum flokkunum saman lögðum og finnst mér að sjá mátti það við Seyðfirðinga.

En það er annað, sem gerir það að verkum, að ég tel stjórn og þing í stórrí skuld við Seyðfirðinga. Þetta sem á undan er sagt er auðvitað eingöngu skuld Sjálfstæðisflokksins, því að þegar að málefni hans eru rakin niður í kjölin, verður það augljóst, að mikill, ef ekkimestur hluti af ógefðu Seyðisfjarðar og minnkuðu athafnalífi þar á eingöngu rót sína að rekja til athafna löggjafarvaldsins og framkvæmdavaldsins, sem kannski voru nauðsynlegar og réttmatar með tilliti til hagsmuna annarra, þegar ráðstafanir voru framkvæmdar, en komu engu að síður ákaflega hart niður á Seyðisfirði.

Í fyrra sumar munu síldveiðarnar hafa gefið af sér í verkakaup á Seyðisfirði um kr. 1200.000,00 og er það engin smá upphæð í ekki fjölmennari bæ. Í ár mun verkakaup vegna síldveiða beint og óbeint vera innan við kr. 100.000,00 enda er nú svo komið eftir því sem þegarstjórinn skýrði mér frá, að ómögulegt er að innheimta nein útsvör, þarinn getur ekki staðið í skilum með skuldbindingar sínar og brein vá er fyrir dyrum.

Það eina, sem getur bjargað Seyðisfirði frá bókstaflegu hruni er það, að haldið sé áfram og það tafarlaust við byggingu Fiskiðjuversins þar, en hún hefur legið niðri í sumar vegna þess að lánsfé hefur ekki fengið. Í fyrra var reist móttökuhús fyrir fiskinn og saltfisksgeymsla fyrir ca kr. 1200,000,00 en eftir er að reisa frystihúsið, sem mun kosta um 4 millj. króna og þyrfti að klárast á þessu og næsta ári.

Við snérum okkur til Framkvæmdabankans með beiðni um lánsfé og höfum ekkert svar fengið, hvorki já eða nei, því Benjamín sagði síðast, þegar ég hittí hann, að hann væri ekki tilbúinn að "diskutera" það mál að sinni.

Togarinn Ísólfur kemur ekki að þeim notum, sem hann þarf að koma fyrir en frystihúsið er komið upp, bátarnir hafa enga aðstöðu til útgerðar, vegna þess að þeir þurfa að fara með fisk sinn til Eskifjarðar og Norðfjarðar og yfirleitt er eins, og högum er nú háttað, neginn "basis" fyrir útgerð þar vegna aðstöðuleysis í landi. En ég efast ekki um, að í stað þess að bátseigendur hugsa nú umað selja bátana eða gera þá út frá öðrum verstöðum, myndi nýtizku frystihús verða ekki einungis til þess að halda þessum bátum, sem enn eru í firðinum heldur undirstaða undir nýjum bátaflota. Ég hef átt tal við nokkra unga og efnilega menn á Seyðisfirði og hafa þeir mikinn áhuga á að kaupa báta og nokkurt fé til þess strax og aðstaðan í landi leyfir útgerð þar.

Ég orðlengi þetta ekki meira, en það sem þú verður að gera, vinur minn, er að útvega mér 4 millj. króna nú á þessu og næsta ári til þess að ljúka við Fiskiðjuverið á Seyðisfirði. Auðvitað geri ég allt, sem ég get til að aðstoða við þetta, því að hér er um líf eða dauða að tefla fyrir Seyðisfjörð en mín geta er eins og þú veizt því miður mjög svo takmörkuð.

Upphæð sú sem ég hér fer fram á kann nú að þykja nokkuð há miðað við fólksfjölda þar, en í eftirfarandi línum ætla ég að sanna þér, að löggjafar- og frankvæmdavaldið hefur ekki farið eins með nokkurn stað hér á þessu landi eins og Seyðisfjörð og er það því ekki nema lítið brot af þeirri skuld, sem þau skulda Seyðisfirði og Seyðfirðingum, þó að þeim sé hjálpað um þessar 4 milljónir króna til að koma upp fiskiðjuveri. Eg vona að ég geti í fáum orðum sannfært þig um þetta.

1. Seyðisfjörður í þeirri mynd, sem hann nú er í byggðist vegna þess að dugandi Norðmenn komu til þess að stunda þar síldveiðar. Um aldamótin var mjög blómlegt athafnalíf þar. Ottó Wahtne hafði

Þá undanfarin ár haldið uppi skipagöngum og síldveiðum í stórum stíl og þó hann væri látinn aldemótsárið, eimdi enn stórlega eftir af verkum hans. Samgöngur milli Íslands og útlanda og annarra staða hér á landi voru ágætari og oft kom það fyrir, að Reykvíkingar, sem þurftu til úrlanda urðu að fara til Seyðisfjarðar til þess að komast þangað. Seyðisfjörður var þá sá menningabær, sem ennþá eimur eftir af, þrátt fyrir alla eyndina nú. Tvö blöð komu þar út annað undir ritstjórn Þorsteins Erlingssonar og hitt undir ritstjórn Skafta Jósefssonar og auk fiskiveiða og kaupna á fiski af erlendum fiskiskipum og bátatúgerðar, hafði Seyðisfjörður alla héraðsverzlun frá öllu Fljótsdalshéraði suður í Suður-Múlasýslu og norður í Vopnafjörð. Þá mátti segja, að athafnalíf hans stæði með miklum blóma og þar væri almenn velmegun.

Árið 1909 voru samþykkt á alþingi lög um að gera akfaran veg niður í Reyðarfjörð, sem þá var svo að segja óbyggður. Þetta var sjálfsögð ráðstöfun á þeim tíma og með þeim tækjum, sem þá voru til umráða (hestvagnar), en þetta svipti burt á svipstundu einum af þremur undirstöðu atvinnuvegum kaupstaðarins. Hversu mikið tjón Seyðisfjörður leið við það að missa sveitaverzlunina verður ekki tölum, talið, en stórkostlegur afturkippur kom þá strax í allt atvinnulíf og til dæmis flutti Kaupfélag Héraðsbúa sig þá (það hét að vísu öðru nafni) frá Seyðisfirði til Reyðarfjarðar.

Seyðisfirðingar tóku þetta með jafnaðargeði og lögðu alla áherzlu á að auka sjáverútleið og fiskiverzlun. Þá voru ekki til nema litlir mótorbátar og ferðin á niðin frá Seyðisfirði var tveim tímum lengri með þessu litlu bátumheldur en frá Norðfirði. Þetta varð til þess, að Seyðisfjörður drógst aftur úr með fiskiveiðar en í

stað þess blómgaðist verzlun við erlendar fiskiveiðapjóðir, Seyðfirðingar keyptu fisk af frönskum skonnortum. Fjöldi Færeyinga hafði þar uppsátur og það var fðst regla að fjöldi enskra togara, sem stundaði veiðar á fiskimiðum Austurlands, sem Íslendingar þá notuðu sáralítið, fiskuðu fyrst í sig og komu til Seyðisfjarðar og selðu aflann, keyptu þar kol og aðrar nauðsynjar, fiskuðu síðan aftur í sig og fóru með þann afla til Englands.

Á þessu lífi Seyðfirðingar mjög samilegu lífi enda var fiskreitur svo að segja við hvert hús, og eins og þú sjálfsagt mannst, var skipundið af Austfjarðafiski 10 kr. herra en öðrum Íslenskum fiski allt fram yfir 1920 og ýms spönsk firmu settu það sem skilyrði, að vissur hluti farmsins væri Austfjarðafiskur.

En Adam var ekki lengi í Paradís. Hinir vísu feður á alþingi komust að þeirri niðurstöðu, sem sennilega hefur verið rétt þá, að fiskimarkaður væri svo takmarkaður, að ekki mætti láta viðgangast að kaupa fisk af erlendu togurunum. Fiskiveiðalöggjöfin frá 1923, sem bannar Íslendingum að kaupa fisk til verkunar af erlendum skipum, var þá sett og þá má segja, að hún hafi greitt Seyðisfirði rothögg og hefur hann ekki borið barr sitt síðan.

3. Þó að atvinnuvegunum væri þannig kippt undan Seyðisfirði vegna aðgerða löggjafarvaldsins, var þó enn nokkur verzlun þar, því þar voru tvar stórar verzlánir, sem ráku auk þess ýmis konar framleiðslustarfssemi semsé Sameinuðu Íslenzku verzlánirnar og Stefán Th. Jónsson.

Eins og þú sjálfsagt veizt, fóru Sameinuðu ísl. verzlánirnar á hausinn, ef ég man rétt 1925 eða 1926 og var það auðvitað mikið áfall fyrir kaupstaðinn, þó lafði þetta nokkurn veginn fram til þess mikla merkis árs 1930, 1000 ára afmælis alþingis.

Árið 1928 mynduðu Jafnaðarmannaflokkurinn og Framsóknarflokkur-

inn stjórn og átti Seyðisfjörður þá ekki upp á pallborðið hjá þeim enda var faðir minn þingmaður þar. Það var því ekki að furða, þegar þessir flokkar framkvæmdu þann stærsta fjármálaglæp, sem framinn hefur verið hér á Íslandi, sem sé lokun Íslandsbanka, þó að þeir teldu sig þurfa að níðast sérstaklega á Seyðisfirði.

Stefán Th. Jónsson var þá aðal kaupmaðurinn og atvinnurekandinn þar og var mjög skuldugur bankanum. Sumar greinar atvinnurekstrar hans voru að öllu leyti heilbrigðar og gáfu arð, en aðrar voru reknar með tapi ár eftir ár. Stefán hafði, hvað eftir annað farið fram á, að fyrirtæki hans yrði "rekonstruerað" þannig, að hann fengi samning um skuldir sínar og hætti við þann rekstur, sem ekki bar sig. Þó að þáverandi bankastjórn með Eggert Classen í broddi fylkingar væri þessu velviljuð og sæl, að þetta var það eina rétta, treysti hún sér þó ekki til að gera það, vegna þess að allir víxlar Stefáns Th. Jónssonar voru "rediskonteraðir" í Privatbankanum danska og hafði Íslandsbanki hér ekki bolmagn til þess að innleysa þann hluta af þeim, sem með þurfti til þess að koma Stefáni á réttan kjöl. Verzlun hafði Stefán mjög mikla en að miklu leyti var hún lánsverzlun og Stefán því raunverulegur milliliður á milli einstaklingana á Seyðisfirði og í nærsveitunum og bankans og átti útistandanði skuldir, sem námu um 700.000,00 krónur.

Þegar Íslandsbanki fór á hausinn, sendi Útvegsbankinn menn austur til þess að þína Stefán Th. Jónsson til að gefa sig upp sem gjaldþrota, eins og átti sér stað með Gísla Johnsen í Vestmannaeyjum o.fl. og ekki var við það komandi að reyna að "sanera" fyrirtæki hans. Hann fékk 24 tíma frest til þess að ákveða, hvort hann vildi gefa sig upp eða ekki.

Ég ætla ekki að rekja lengur þessa glæpasögu, en get aðeins minnst á það, að þetta þokkalega bragð varð til þess að gera Harald,

vin okkar, Guðmundsson, þingmann Seyðfirðinga, en hér er ekki staður til að rekja feril hans á Seyðisfirði í sambandi við skipti á búi Stefáns Th. Jónssonar.

Eins og ég áður sagði, átti Stefán útistandandi yfir 700.000,00 kr. hjá hinum og þessum. Sumar skuldanna voru lélegar en aðrar voru aftur samilegar. En flestir þeirra, sem skulduðu Stefáni Jónsyni voru einnig skuldugir bankanum. Útvegsbankastjórinn ákvað því að rukka ekki inn eina einustu af útistandandi skuldum Stefáns Th. Jónssonar til þess að meira fengist upp í skuldir sömu mannanna við bankann og voru þannig 700.000,00 kr. útistandandi skuldum, sem sjálfsagt voru þó nokkurs virði gerðar með öllu verðlausar og upphæðin afskrifuð á afskriftarreikningi Íslandsbanka, þó að mikill hluti tapsins hefði að réttu lagi átt að lenda á Útvegsbankanum. En ekki nog með þetta. Stefán átti líka vörubirgðir lágt metnar á 456.000,00 krónur. Þessar vörubirgðir keypti Útvegsbankinn á kr. 120.000,00, því að séð var um, að aðrir gætu ekki boðið á móti. Til þess að "realisera" þessum birgðum voru keyptar inn vörur, aðallega kol, salt og steinolía, og haldið áfram verzluninni með firmanafninu "Lausafjársla Stefáns Th. Jónssonar." Tímarnir voru þá slæmir og bankinn lánaði útgerðarmönnum ákveðna peningaupphæð út á fisk sinn, en samtímis salt, olíu og kol frá fyrirtæki sínu Lausafjárslu Stefáns Th. Jónssonar. Þegar svo fiskurinn seldist og ekki fékkst nægilegt andvirði til að greiða hvorttveggja, voru skuldirnar við bankann látnar ganga fyrir og útkoman varð sú, að þetta upptæki kostaði bankann ekki einungis allar vörurnar frá protabúi Stefáns Jónssonar heldur líka kr. 120.000,00 í viðbót. Nú skyldi maður ætla, að þetta tap Útvegsbankans hefði verið afskrifað á reikningum hans eins og sjálfsagt var, því það var hann, sem keypti lagerinn og hann, sem rak verzlunina. En svo

var ekki. Þessir dánumenn, sem fóru með kertaljós niður í kjallara í útvegsbankanum til þess að setja ónotuð seðlaeyðublöð í umferð, ákváðu að skrifa allt tapið á afskrifarkonto Íslandsbanka, eins og útvegsbankinn hefði þarna hvergi nærri komið. Með þessu framferði þáverandi stjórnarflökka var Seyðisfjörður af pólitískum ástæðum algerlega lagður í rústir og lifði eiginlega á bönbjörgum fram til stríðs.

4. Þegar síðari heimsstyrjöldin brauzt út, átti Seyðisfjörður að hafa nokkurn veginn jafna aðstöðu til þess að afla sér stríðsgróða eins og önnur byggðarlög hér á landi. Þetta stóð þó ekki lengi því að jafnskjótt og Bretar hernámu landið, var Seyðisfjörður gerður að flotahöfn. Settu þeir svo strangar reglur um siglingar þar og girtu höfnina þannig, að útgerð var með öllu útilokuð. Seyðisfirðingar reyndu útgerð fyrst í stað en höttu því svo með öllu og fluttu bátana sumpart til annarra verstöðva en sumpart voru þeir seldir burt úr þennum.

Ég hef áður talað við þig um skaðabótakröfur, sem Félag útgerðarmanna hefur gert á hendur ríkissjóði út af þessari innilokun. Auðvitað er það tap, sem þeir biðu þar, tap, sem allt landið á að standa undir, en ekki það ákveðna byggðalag, sem fyrir því varð. En bæði þú og aðrir þingmenn hótuðu mér, þegar ég stlaði að koma fram með þetta á þingi að setja fram samskonar kröfur fyrir ykkar kjördæmi. Hér stendur þó allt öðruvísi á, því að hvergi á landinu var útgerðin stöðvuð eins gersamlega eins og á Seyðisfirði, þó að sett væru tundurdufl í ýms mið víðsvegar um landið og bátum og togurum meinað að veiða þar.

Ég hef í höndum mér sundurliðaðar og rökstuddar kröfur frá útgerðarmönnum á Seyðisfirði yfir tjón það, sem þeir telja sig hafa beðið og nemur það yfir kr. 1200.000,00. Að sjálfsögðu ætti ríkið

að bæta það, en engin leiðrétting hefur fengist á þessu frekar en svo mörgum þörum málum, sem Seyðisfjörð varðar. Hér á því Seyðisfjörður einnig drjúgar kröfur á hendur löggjafarvaldsins.

5. Aðstaða á Seyðisfirði bæði til lands og sjávar er að ýmsu leyti frábær. Þannig er höfnin einstök í sinni röð og ofan í fjörðinn rennur Fjarðará, sem að vísu er ekki stór/^{en}vegna mikillar fallhæðar ákaflega aflmikil í sambandi við rafmagnsvirkjun. Seyðisfjörður var fyrsti bær, sem setti upp hjá sér rafmagnsstöð til almenningsnota. Það var árið 1913 og var sú framsýni höfð í sambandi við það, að hægt var að stækka hana umhelming með litlum tilkostnaði.

Strax eftir lok stríðsins, hugðu Seyðfirðingar aðauka við rafveitu sína, enda hefur hún lengi verið algjörlega ónóg, og létu fara fram mælingar og gera áætlanir og teikningar í því skyni. Þá var xix nóg fé að fá með góðum/^{lans}klörum og verðgildi peninga allt annað en nú er, þannig að það hefði ekki kostað nema nokkur hundruð þúsund krónur að reisa rafstöð, sem dugði fyrir Seyðisfjörð nú og í næstu framtíð.

En Seyðfirðingum var bannað af hinu opinbera að framkvæma þetta, þó að þeir væru ekki upp á neinn kominn með fjárhagsaðstoð.

Að þeim var bannað þetta stöð í sambandi við raforkumál Austurlands yfirleitt þar að þeir valdhafar, sem með raforkumálin fara álitu að stofna ætti til sameiginlegrar virkjunar fyrir nokkurn hluta Austurlands, þar með talinn Seyðisfjörður.

Ég ætla ekki að þreyta þig á því að telja þá harmasögu, sem raforkumál Austurlands hafa verið. Það var í upphafi alveg unþæg mál að eina fællvatnið, sem til greina kom í því sambandi var einmitt Fjarðará á Seyðisfirði. En Framsóknarmennirnir á Héraði lögðust algjörlega á móti því og Raforkumálaskrifstofan virðist hafa verið

á þeirra bandi. Þetta varð til þess að fyrst voru rannsökuð Grímsvötn á Fljótsdalsheiði og tók það nokkur ár þangað til þau voru dæmd úr leik. Þá var farið að rannsaka Lagerfoss og eftir eitt eða tvö ár, var hann líka dæmdur úr leik. Þá var farið að rannsaka Grímsá en í febrúarmánuði 1953 er svo komið, að Raforkumálaskrifstofan er líka búin að dæma Grímsá úr leik og mældi nauðug eða viljug með því, að Fjarðará yrði virkjuð. Kinn 13. febrúar 1953 var ég ásamt öðrum Austfjarðapingmönnum staddur á fundi hjá Eysteini Jónssyni þáverandi fjármálaráðherra upp í skrifstofu hans í Arnarhvoli og var raforkumálastjóri þar. Eftir þann fund, en á honum skrifaði ég niður niðurstöður þær, sem komist var að, taldi ég mig óhikað geta sagt á framboðsfundi á Seyðisfirði, að Fjarðará hefði orðið fyrir valinu með virkjun fyrir Austurland og byrjað yrði á þessu ári.

Um það leyti sem þing kom saman haustið 1953 byrjaði nýr skolla-leikur og hringlandabáttur í raforkumálum Austfjarða. Ég fylgdist vel með þessu og átti innangengt bakdyramegin í Raforkumálaskrifstofunni, svo ég get borið um það, að frá degi til dags vóg það salt, hvort Fjarðará yrði virkjuð, sem sjálfsagt var og allar raunhafar aðstæður mæltu með eða Grímsé, sem það aðallega mælti með, að hún var í framsóknarkjördæmi og raforkumálastjóri varð fyrir svo miklum sífellðum ágangi og áhrifum frá framsóknapingmönnum Austfjarða, að hann hafði ekki skapfestu til að veita þeim viðnám.

Að lokum gaf raforkumálastjóri út álit þar sem hann át ofan í sig mest af því, sem hann hafði áður sagt um Fjarðará og lagði til að Grímsá yrði virkjuð. Samt var það auðséð á álit hans, að Grímsá varð að fullvirkja strax og enga viðaukaorku var hægt að fá þar síðar og sú orka, sem hún gat látið í té var ónóg þegar í upphafi. Svo

átti eftir því sem hann sagði að byrja að virkja Fjarðará eftir fimm eða sex ár til viðbótar, en ég er ekki búinn að sjá, að þá hefðu verið peningar eða vilji fyrir hendi til þess að hefja viðbótarvirkjun þar.

Þetta varð til þess að trúnaðarmenn Austfirðinga í raforkumálum urðu einhuga um, að virkjun Grímsár gæti ekki komið til greina og þegar raforkumálastjóri sá mótstöðuna fyrir austan, fór hann að nýju að láta rensaka Lagarfoss og var nú svo látið heita, að einhver ný aðferð í stíflugerð hefði fundist, sem gerði það að verkum, að fjárhagslega væri kleift að virkja Lagarfoss. Allir þingmenn Austfirðinga og rafmagnsnefndir þar, sem sýslurnar og bæirnir höfðu kosið settu sig eftir atvikum við þetta, ég þó suðvitað með fýlu, og á síðustu stundu voru drifin í gegnum þingið heimildarlög, sem heimiluðu virkjun Lagarfoss, en áður höfðu verið samþykkt samskonar heimildarlög bæði um Grímsá og Fjarðará.

Svona stóð málið, þegar þingi sleit.

En í sumar erum við þingmenn og fyrirsvarsmenn héraðsins kallaðir á fund á Egilsstöðum til að ræða um raforkumál Austfjarða. Þá þykist raforkumálastjóri vera búinn að finna nýja leið, sem sé að flytja rafmagn frá Laxárvirkjuninni í þingeyjarsýslu til Austfjarða, en hætta við allar virkjanir þar. Þetta átti að byggjast á því, að nú væri hægt að flytja langar leiðir jafnstraum, sem væri miklu mun ódýrara en flutningur á riðstraumi og varð þó raforkumálastjórinn að játa, að þetta væri ærþé á tilraunastigi. Eitthvað mun þetta hafa verið gert í Svíþjóð, en þar upplýsingar, sem fyrir hendi voru, voru aðallega frá því firma, sem átti að hafa hag af því að selja efni og vélar til rafveitunnar.

Ég verð nú að segja það, að það er helvíti hart, að það skuli koma í ljós, að Norðlendingar skuli með frakju hafa getað fengið

frankvæmda svo stóra virkjun við Laxá, sem raun er á, þannig, að þeir hefja afgangsráfmagn, sem á að nægja miklum hluta Austurlands í fjögur ár, þegar aðrir landshlutar eru algjörlega settir út undan með ráfmagn. Með frekju hafa þeir, sem að Laxárvirkjuninni standa reist sér þarna hurðarás um öxl og á nú að léta Austfirðinga standa undir kostnaðinum við ofvirkjun þeirra, sem þó ekki er verra en það, að talið var, að ekki muni vera afgangsráfmagn handa Austfirðum til lengri tína en 4 til 6 ára. Eftir þann tíma á að fara að tala um á ný að virkja Lagarfoss.

Ég spurði á Egilsstaðafundinum, hvort að ráðherrann^{og} raforkumálastjóri getu tryggt það, að gengi íslensku krónunnar yrði eitt-hvað líkt því eftir fjögur til sex ár eins og það er núna og eins hitt, hvort þeir getu tryggt, að þá yrðu peningar fyrir hendi til virkjunar Lagarfoss! Við hvorugu þessu fékk ég jafnandi svar, sem eðlilegt er. Það var þetta, sem þú vildir láta flengja mig fyrir!

Egilsstaðafundinum lauk þannig, að Steingrímur Steinþórsson, raforkumálaráðherra og Jakob Gíslason, raforkumálastjóri lofuðu, að ekkert skyldi ákveðið um raforkumál Austfjarða fyrr en að afstöðnum nýjum fundi eftir að forsvarsmönnumhéraðanna hefði gefið kostur á að athuga þessar tillögur í tómi. Í einhverju blaði hef ég séð, að þann fund elgi að halda í lok þessa mánaðar.

En viti menn! S.l. mánudag fékk ég skeyti frá Seyðisfirði, þar sem bæjarstjórnin skorar á raforkumálastjórnina að stöðva lagningu á línu yfir Fjarðarheiði. Stauper og efni í línu þessa var komið til Seyðisfjarðar og átti að fara að byrja á verkinu, en þegar farið var að athuga málavexti kemur í ljós, að einangrarar og vírin, sem sændur er er miðaður við 11000 volta spennu og getur því ekki flutt nema 700 kílóvött til Seyðisfjarðar.

Rafmagn frá Lagarfossi til Seyðisfjarðar átti að flytja með 50.000 volta spennu. Rafmagn frá Grímsá átti samkv. áætluninni að flytja með 30000 volta spennu en hér er keyptur vír og einangrarar fyrir 11000 volta spennu. Hér er raforkumálastjórnin með þöllum orðum, ég vil segja sviksamlega að binda hendur ráðamanna Austfjarða og raforkumálaráðherra í þessu máli, því að 11000 volta spenna útilokar alla aðra möguleika heldur en flutning á straumi frá Laxárvirkjuninni að því, sem mér er sagt. Auðvitað hef ég ekki vit á þessu. Mér dettur ekki í hug að trúa, að Steingrímur Steinþórsson hafi sýnt okkur þá möðgu og þann leikaraskap að kalla okkur á fund vitandi um þetta tiltaki raforkumálastjórnarinnar og hef ég skrifað honum mjög alvarlegt bréf um þetta efni, þar sem ég mótmæli þessu framferði algjörlega, og bið hann jafnframt um að athuga, hvort að þeir menn, sem hafa sér svona í viðbót við allan þann bringlanda-hátt í raforkumálum Austfjarða, sem þeir hafa áður gert sig sekan í, séu raunverulega hæfir til þess að standa fyrir raforkumálum landsins. Ég fyrir mitt leyti er búinn að missa alla trú á þeim, en það skiptir náttúruleg engu máli.

Annars ætla ég ekki að fjölyrða um þetta mál núna. Ég nefni það er eingöngu í því skyni að benda á, að löggjafar og framkvæmda-valdið hefur með valdboðun svipt Seyðfirðinga möguleikunum til þess að vera sjálfum sér nógir í raforkumálum á meðan þeir höfðu vilja og ^{getu til þess og} með því bakað þeim stórtjóni og þar að auki, að mínu áliti vegna þess að Seyðisfjörður er sjálfstæðiskjörðeni, komið í veg fyrir, að virkjun Fjarðarár verði framkvæmd, sem vafalaust er besta lausnin á samvirkjunarmálum Austurlands því Fjarðará má virkja í tveimur áföngum allt upp í 10.000 hestöfl að því er mælt hafa verið.

Þarna á því Seyðisfjörður ekki litla hönk upp í bakkið á löggjafar og framkvæmdavaldinu ef sanngirni og réttlæti væri einhvers metið.

6. Það kann að vera að nú sé álíka viðeigandi að minnst á síldarverksmiðju eins og að minnst á snöru í hengðsmanns húsi. En ég get ekki stillt mig um að geta þess, að þegar sem hæst stóð með nýbyggingar síldaverksmiðja hér á landi, var það draumur Austfirðinga að fá rísta síldarverksmiðju, að minnsta kosti 5000 mála, á Austurlandi.

Eins og í öllum málum Austfirðinga var hér mikið reiptog og hreppakritur, sem tafði fyrir frægangi málsins, en þó vannst það á að á alþingi 1946 fengust samþykkt lög, þar sem ákveðið var að reisa skyldi 5000 mála síldarverksmiðju á Austurlandi, sunnan Langanes, og er í lögnum sagt, að undirbúningur skuli hafinn 1947 og verksmiðjan fullreist 1948. Austfirðingar vorulátnir um að rífst sín á milli um það, hvar heppilegastur staðurinn mundi vera fyrir verksmiðjuna.

Auðvitað var enginn vafi á því, að verksmiðjuna átti allra hluta vegna að reisa á Seyðisfirði og að lokum var orðið samkomulag á milli allra þingmanna Austfjarða um að svo skyldi vera. En þá datt ykkur þessum vitru mönnum og valdhöfum hér í Reykjavík í hug að leysa síldarverksmiðjuvandamál Suðurlands og síldaverksmiðjuvandamál Austurlands með Salómonslausn og var því svikist um að framfylgja lögum alþingis, en hið fræga skip Heringur keyptur hingað til landsins, sem átti að leysa hvorttveggja vandann. Ég setti mig ekki á móti þessu af þeirri einföldu ástæðu, að ég taldi mig ekki hafa vit á þessu, enda hefði mín mótstaða stöðað lítið.

Þó að mér væri það fullljóst, að það væru mikill hnekkur fyrir Seyðisfjörð að fá ekki fasta síldarverksmiðju þar, beygði ég mig þó fyrir því, sem ég áleit viturlega ráðstöfun og þjóðarhag, sem sé að leysa hvoru tveggja vandann í eina. Við þetta varð Seyðisfjörður af því að fá síldarverksmiðju, sem sjálfsagt hefði skapað þar stór-

mikla atvinnu, þó að vafasamt sé, eins og gangur málanna hefur orðið, hvort hefur orðið til annars en taps fyrir landið í heild.

Ég bendi því á þetta frekar sem dæmi þess, að alltaf þegar framkvæmdar- og löggjafarvaldið sér sér fært að setja Seyðisfjörð á hakann, er það gert.

7. Loks vil ég nefna það, og það heyrir undir þitt ráðuneyti, að þó að í lögum sé það beinlínis tekið fram, að yfirfiskimatsmaður á Austurlandi skuli vera búsettur á Seyðisfirði, hefur þú veitt framsóknarmanni á Norðfirði starfið og eiga Seyðfirðingar bággt með að setta sig við það. Jafnvel það eina að missa af útsvarinþess manns er tilfinnanlegt fyrir kaupstaðinn, hvað þá heldur hitt, sem Seyðfirðingar eru mjög tilfinninganæmir fyrir, að gengið sé fram hjá þeim og það jafnvel gagnstætt lögum.

Ég geri ráð fyrir, að þetta verði leiðrétt bráðlega og að yfirfiskimatsmanninum verði fyrirskipað að flytja til Seyðisfjarðar.

Kæri Ólafur minn, ég hef nú í 7 punktum tekið fram þau atriði, þar sem ég tel að löggjafarvaldið og framkvæmdavaldið hafi borið hæg og rétt Seyðisfjarðar fyrir borð í ríkara mæli en átt hefur sér stað um önnur byggðalög hér á þessu landi. Af þessum sökum tel ég að löggjafar- og framkvæmdavaldinu sé skylt til að gera eitthvað til þess að lyfta firðinum upp, að byggja nýjar stoðir undir atvinnulífið þar í stað þeirra, sem brotnar hafa verið undan því fyrir til verknað valdhafanna.

Ég er þér ákaflega þakklátur fyrir, hvað þú hefur hjálpað mér í sambandi við Ísólf. Án þín verum við fyrir löngu búnir að missa hann. Ísólfur skapar ekki eins og sakir standa neitt svipaða atvinnu eins og hann setti að gera og það gerir hann aldrei fyrr en fiskiðjuverið er komið. Í raun og veru er í dag ekki fjárhagsgrævöllur fyrir útgerð hans frá Seyðisfirði, þó er lífsspursmál, að

við missum hann ekki, því að ef svo yrði myndu Seyðfirðingar áreiðanlega algjörlega leggja árar í bát og flytja unnvörpum burt úr firðinum. Því miður eru orðin anzi mikil brögð að því, að ungir menn og jafnvel miðaldra flytji þaðan í atvinnuleit á aðra staði og þá flutninga verður að stöðva, ef staðurinn á ekki að eyðast.

Ég vona og treysti þér til að gera allt, sem í þínu valdi stend til þess að við fáum að láni úr ríkissjóði eða hjá ríkisstofnunum, þær fjórar milljónir króna, sem þarf til þess að koma Fiskiðjuverinu upp. Eitthvað af þessari upphæð verður að koma strax til þess að koma í veg fyrir algert öngþveiti í atvinnumálunum og byggingunni verður að hraða til þess að draga úr tapi Ísólfis og sjá um, að Seyðfirðingar njóti atvinnu við verkun á fiski úr honum, en ég geng út frá því sem gefnu, að hann verði ekki frá okkur tekinn.

Ólafur minn, reyntu mér nú annar eins bakhjall, eins og þú reyndist í fyrra vor, því að ef að Fiskiðjuverið á að stranda í miðju kafi og með rafmegnumálunum í því horfi, sem nú er útlit fyrir, sé ég ekki, hvað ég hef að gera að vera að flækjast í þessari pólitík og er svo niðurdraginn, að ég er algjörlega að leggja árar í bát.

Með kærri kveðju og von um, að þú lesir þetta.

Dín einlægur,

L. Þors